

Élet Velencében

VISSZHANG - LIII. évfolyam 41. szám, 2009. október 9.

A művészet meghal(t)?, a madarak kirepülnek címmel Bujdosó Alpár elemzését olvashattunk az 53. Velencei Művészeti Biennáléről (ÉS, 2009/39., szept. 25.). A szerző láthatóan alaposan végigjárta és megnézte a Giardini pavilonjait, sőt arra is időt szakított, hogy a hatalmas Arsenalében rendezett kiállításokat és a Giardiniból kiszorult, a város más pontjain, templomokban, palotákban bemutatott művészeti alkotás-együtteseket végiglátogassa, lévén, ezek mind részei az idei biennálénak.

Magam is hasonlóképpen zárándokoltam végig - még a kora nyári megnyitó napjaiban - az izgalmas és kevésbé izgalmas, elgondolkodtató és olykor bosszantó, meghökkentő vagy éppenséggel kicsit unalmas bemutatótermeken. Hogy számomra némileg mások kerültek az első helyekre, és ez által az utolsókra is, mint a fenti elemzés készítőjének, az természetes, hisz a műelemzés - még a szakértők megközelítésében is, hát még a laikus látogatók esetében - rendszerint szubjektív.

Van azonban olyan része az idei biennálénak, amely mellett szerintem nem lehet szótlánul elmenni. Ez pedig a magyar pavilonban bemutatott kiállítás, amelyet Forgács Péter képzőművész és filmrendező, valamint Rényi András esztéta (a kiállítás kurátora) jegyez. A fent említett cikk szerzője hosszú elemzésében egyetlen szóval sem tér ki e műalkotás-együttesre. Véleményem szerint a Velencei Biennálé olyan nemzetközi színtér, amelyen a magyar kultúra méltó módon jelenhet meg, s ezért úgy gondolom, hogy mindenképp szólni kell róla. - Megjegyzem, akkor is megemlítené az ott bemutatott magyar anyag, ha az átgondolatlan, rosszul szerkesztett, hibás koncepciójú lenne. Mindazonáltal az idei magyar részvétel nem ilyen. Következésképpen a nemzetközi sajtóban komoly elismerést vívott ki magának.

Miről is szól Forgács Péter és Rényi András *Col Tempo* című műalkotása?

A hat részből álló, szigorúan szerkesztett kiállítás középpontjában Giorgione *La Vecchia* (Az öregség) című festménye áll, amelyen egy öregasszony látható, kezében egy papírtekercsen kis felirat, *col tempo*, az idő múlására utal, és arra, hogy a világ megértéséhez idő kell. Átellenben médiaművészeti alkotásként Rembrandt önarcképei olvadnak egymásba. Ez vezet el az első terembe, ahol lassú mozgásban lévő portrészor fogadja a nézőket. Itt Forgács a szemlélőben még csak kérdéseket ébreszt arról, hogyan nézzük a másikat, milyen előítéletek, beidegződések mozgatnak bennünket, amikor egy elénk táruló arcról ítéletet alkotunk. A következőkben aztán egyre világosabbá válik, miféle kegyetlen bizonyítékok támasztják alá az emberi előítéletesség végzetességét. Az egész installáció kultúrtörténeti és politikai bázisra épül.

Az 1940-es években Ausztriában egy náci tudós, dr. Josef Wastl, a fasizmus alapjául szolgáló fajelmélet hálójába keveredvén, hatalmas enciklopédiát kívánt összeállítani az általa különböző *fajokba* sorolt emberekről, akiket fenomenológiai alapon, az arcuk és testük formai megjelenése alapján különböztet meg egymástól. Antropológusként látszólag tudományos objektivitással minden egyes emberről számos fotót készített azonos pozícióban, majd jobbra és balra elfordított fejjel. Filmet is forgatott ugyanezekről a mozgásokról. Azzal a beteges kényszerképzettel és tévelképzeléssel dolgozott, hogy majdan a sok százezer felvétel alapján pontosan felrajzolható lesz, melyik arcberendezés mely *fajhoz* sorolható, a cigány *fajhoz*, a német *fajhoz*, a zsidó *fajhoz* stb. A fotó- és filmanyag képein elsősorban egy kis osztrák faluban összegyűjtött hadifoglyok szerepelnek Európa és Ázsia sokféle vidékéről, az akkori Szovjetunió területeiről Ukrajnától a Kaukázusig, Üzbegisztánon át Kirgizisztánig. És persze más országokból is. De vannak a fotózottak között náci tisztok, náci alkalmazottak, valamint a kis falu lakosságának tagjai. Ezzel próbálván bizonyítani azt a hamis feltételezést, hogy az arcberendezésből az illető faji hovatartozására lehet következtetni. Az egész vizsgálat riasztóan és elkeserítően azt sugallja, hogy a pszéudotudományosság

mögött hogyan működtették a leggyilkosabb fajelméletet. Vagyis a náciizmus hétköznapi ideológiája tudományos csomagolásban jelenik meg ezeken a képeken, amelyeknek háttérét, történetét, következményeit is elénk tárja a kiállítás. Mindeközben Forgács Péter és Rényi András nem szándékozik a hatalmas installációt kizárólag a holokauszt tematikájára ráépíteni. A *Col Tempo* nem történelmi bemutató: inkább a látás olyan társadalmi-antropológiai dimenzióira mutat rá, amely az aktuális jelen, a történelmi emlékezés, a művészettörténelmi hagyomány és a kortárs művészet közös metszetében tárul fel. A magyar pavilon idei kiállítása esztétikailag, művészi szempontok alapján kialakított látványsor, amely ráépül Forgács Péter jól ismert korábbi filmjeinek, videomunkáinak mondanivalójára.